

## تفسیر «کاشف» پاسخ کوبنده‌ای به شبهات مستشرقان است

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، «عبدالحادی فقهی‌زاده»، دکترای قرآن و حدیث و عضو هیأت علمی دانشگاه تهران، در گفت‌وگو با سرویس اندیشه ایکنا در مورد شخصیت علمی استاد «سیدمحمدباقر حجتی» ضمن بیان مطلب فوق، در پاسخ به این سؤال که دکتر حجتی در عرصه تفسیر چه کار مهمی انجام داده است؟، گفت: من می‌توانم بگویم که وی به طور تخصصی ورود در تفسیر دارند و غیر از افاضات شفاهی او در کلاس که نقش مؤثری در پرورش شاگردان و نگارش رساله‌های تخصصی در این زمینه شده است، اثر بسیار مهمی هم دارند که متأسفانه در زبان فارسی کار قابل توجهی در این خصوص صورت نگرفته است و آن تفسیر «کاشف» است. این مدرس دانشگاه ادیان و مذاهب افزود: حجتی تفسیر «کاشف» را با مشارکت استاد «عبدالکریم بی‌آزار شیرازی» نوشته است. هفت جلد این تفسیر چاپ شده و جلد 8 و 9 آماده است که متأسفانه به خاطر مشکلات خاص که در ابرار نشر وجود دارد، سال‌هاست که این دو جلد متروک مانده و به چاپ نرسیده است. این کتاب را بنده ملاحظه و از آن استفاده کرده‌ام و تصور می‌کنم شناخت نسبتاً خوبی از آن دارم. وی اظهار کرد: به خاطر این‌که اهمیت تفسیر کاشف برای خوانندگان این مصاحبه روشن شود، در مورد این کتاب اندکی توضیح می‌دهم. همان‌طور که همه می‌دانند، قرآن کتاب فصل‌بندی شده‌ای نیست، مثل کتاب‌های بشری که مثلاً یک فصلی را به توحید اختصاص بدهیم، یک فصل به نبوت، یک فصل به امامت یا به مسائل احکام، بلکه کتاب‌های شری داری است، مانگه، هستند.

کمتر تفسیری وجود دارد که به صورت جامع براساس مبنای اساسی تناسب آیات در قرآن از اول نوشته شده باشد، اما تفسیر «کاشف» را استاد «حجتی» و استاد «بی‌آزار شیرازی» کاملاً بر این مبنا تدوین کرده‌اند و حضور جدی این مبنا در کمتر صفحه‌ای از تفسیر کاشف احساس نمی‌شود. ایشان در مقدمه‌ای

که نوشته، به این موضوع پرداخته است نویسنده کتاب «پژوهشی در نظم قرآن» گفت: از آغاز صدر اسلام تا به امروز همواره منتقدان و مخالفانی بوده‌اند که شبهه افکنده و گفته‌اند این چه کتاب آسمانی است که منسجم و یک‌پارچه نیست و از هم‌گسیخته و پراکنده است و بنا به حالات و شرایط مختلف نازل شده و هر آیه‌ای در هر سوره‌ای در مورد مسأله‌ای بحث می‌کند. سابقه این شبهه به زمان خود پیامبر باز می‌گردد. حتی در قرآن هم به نوعی به این شبهه پاسخ داده شده است. مشرکان می‌گفتند، چرا قرآن یک‌جا نازل نشده است. نویسنده «علامه مجلسی و فهم حدیث» اظهار کرد: قرآن خود نیز تصریح می‌کند و می‌گوید همین‌طور است. ما قرآن را پراکنده نازل کردیم که حضور جاری در گذر زمان داشته باشد و در مسیر زندگی مسلمانان صدر اسلام در هر مرحله بر درهای نو به نوبت آن‌ها مرهم گذاشته و قوای معنوی آن‌ها را تجدید کند. در حقیقت قرآن به تعبیر بنده می‌خواهد با زندگی پیامبر و مراحل سخت و دشواری که در آن سال‌های پر تب و تاب وجود داشته، همراه شود و دل‌های مسلمانان را هنگامی که مشکلی حادث می‌شود، بغشارد و تنبه ایجاد کند بر آنان که اگر پیروزی به دست آوردند، مغرور نشوند و توجه داشته باشند که اگر خداوند اراده کند، وضعیت دیگری پیش خواهد آمد. استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشکده الهیات پادآور شد: این پراکنده و تدریجی نازل شدن هیچ منافاتی با انسجام درونی ندارد. خود پیامبر نظارت دقیقی بر تدوین آیات در سوره‌ها داشته‌اند و اصلاً این‌گونه نبوده که قرآن پس از فوت پیامبر توسط صحابه جمع شود. سوره‌ها به عنوان اجزای مستقلی از قرآن در دوره حیات پیامبر به تعبیر علامه طباطبایی تشخیص داشته‌اند؛ یعنی در دوره پیامبر اکرم(ص)، در سال‌های پایانی عمر ایشان، مسلمانان می‌دانستند که مثلاً سوره انعام از کجا آغاز می‌شود، از چه مسیری می‌گذرد، چه آیاتی را پشت سر می‌گذارد و به کجا ختم می‌شود.

نویسنده کتاب «علامه مجلسی و فهم حدیث» گفت: تا آخرین سال حیات پیامبر تمام سوره‌ها این وضعیت را پیدا کردند و نزول تدریجی باعث نشد که پراکندگی مفهومی در قرآن به وجود آید. چیزی که مستشرقان به زعم خودشان در قرآن احساس می‌کنند و می‌گویند که تدریجی نازل شدن موجب شده که عدم انسجام موضوعی و مفهومی در قرآن واقعیت ملموسی باشد، باعث شد که عده‌ای از علمای برجسته اسلامی از آغاز دوران اسلامی به این مسأله پاسخ داده و عدم انسجام موضوعی و مفهومی را در قرآن کریم نفی کنند و این علم به طور خاص مورد توجه برخی از برجستگان تفسیر و علوم قرآنی در طول تاریخ قرار بگیرد، مانند: صاحب تفسیر عظیم «مجمع‌البیان» و متأخرانی مانند علامه «طباطبایی» از شیعه و «سید قطب» در تفسیر «فی ظلال قرآن» از علمای تفسیری مصر و از برادران اهل سنت که به این مسأله اهتمام داشته‌اند.

این مدرس دانشگاه افزود: اما کمتر تفسیری وجود دارد که به صورت جامع براساس مبنای اساسی تناسب آیات در قرآن از اول نوشته شده باشد، اما تفسیر «کاشف» را استاد «حجتی» و استاد «بی‌آزار شیرازی» کاملاً بر این مبنا تدوین کرده‌اند و حضور جدی این مبنا در کمتر صفحه‌ای از تفسیر کاشف احساس نمی‌شود. ایشان در مقدمه‌ای که نوشته، به این موضوع پرداخته است.

استاد حجتی مطالعات و تأملات قابل توجهی در عرصه حدیث دارد، به گونه‌ای که تحت تأثیر مطالعات گسترده و آگاهی ژرف به یک عالم بین‌رشته‌ای در حوزه‌های علوم اسلامی تبدیل شده که

تفسیر هم با همه این‌ها در ارتباط است وی تأکید کرد: به هر حال یکی از مهم‌ترین جنبه‌های تفسیر کاشف که محصول حیات علمی حجتی و بی‌آزارشیرازی تلقی می‌شود، به این مسأله برمی‌گردد که پاسخ کوبنده‌ای است به شبهات مستشرقان و توجهی است برای برخی محققان علوم قرآنی که با کم‌توجهی، متأسفانه شبهه مستشرقان را به نوعی در حد کوچک‌تر پذیرفته‌اند، اما این دو شخصیت در تفسیر کاشف به این مسأله به خوبی پاسخ داده‌اند.

فقهی‌زاده تصریح کرد: من نمی‌توانم در معرفی کارهای استاد حجتی در عرصه تفسیر به تفسیر کاشف اکتفا کنم. کلاس‌های تفسیری وی به ویژه در مقاطع فوق

لیسانس و دکتری در دانشگاه‌های معتبر کشور که فعالیت‌های گسترده‌ای داشته‌اند، حقیقتاً جزو بهترین کلاس‌ها تلقی می‌شود. از کلاس‌های ایشان که بنده با علاقه شرکت می‌کردم، کلاس‌های تفسیری بود که او مطالب را با اشراف و تسلط قابل توجه در عرصه‌های مختلف حوزه تفسیر ارائه می‌کرد. وی استاد حجتی را دارای تخصصی در عرصه کلام و فلسفه دانست و گفت: استاد در عرصه کلام و فلسفه به اقتضای مطالعات در حوزه علمیه و تحصیل در دانشگاه حقیقتاً ورود تخصصی کاملی داشته است. او در عرصه فقه و اصول مطالعات بسیار خوبی داشته و نظرات فقهی و اصولی قابل توجهی ارائه کرده است و رساله‌های خوبی در عرصه فقه شیعه در مقاطع ارشد و دکتری راهنمایی کرده است. وی دارای مطالعات حدیثی قابل توجهی نیز است. فقهی‌زاده یادآور شد: استاد حجتی مطالعات و تأملات قابل توجهی در عرصه حدیث دارد، به گونه‌ای که تحت تأثیر مطالعات گسترده و آگاهی ژرف به يك عالم بین‌رشته‌ای در حوزه‌های علوم اسلامی تبدیل شده که تفسیر هم با همه این‌ها در ارتباط است؛ یعنی کسی نمی‌تواند تفسیر قرآن در حد مطلوبی بگوید، بدون این‌که آگاهی از کلام، اصول، فقه یا حدیث داشته باشد که بحمدالله دکتر حجتی از این معلومات در حد بالایی برخوردار است. فقهی‌زاده در مورد ویژگی‌های تدریس استاد حجتی خاطرنشان کرد: وی شوق علم‌آموزی را در کلاس تفسیر در دانشجویان برمی‌انگیخت. در واقع با استفاده از مطالعات و آگاهی که داشت توجه دانشجویان را به جوانب مختلف معنایی در حوزه تفسیر جلب می‌کرد که این يك خدمت بسیار ارزنده است، به ویژه این‌که این مرحله از زمانی آغاز شد که قرآن در دانشگاه‌های کشور مهجور و متروک بود. امروز رشته علوم قرآن و حدیث به مرحله‌ای رسیده است که بحمدالله یکی از رشته‌های پرطرفدار و پر دانشجوی و پر استاد در دانشگاه‌های کشور شده است.